

چهار پارادایم تحقیق در علوم اجتماعی و رفتاری برحسب جنبه‌های هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی، روش‌شناسی و روش تحقیق

منبع: بازرگان، عباس (۱۳۸۴). ضرورت توجه به دیدگاه‌های فلسفی زیربنائی معرفت‌شناسی در علوم انسانی برای انتخاب روش تحقیق با تاکید بر روش‌های کیفی پژوهش و ارزیابی. در جمعی از مولفان (۱۳۸۴).

دیدگاه فلسفی (پارادایم تحقیق)	هستی‌شناسی	معرفت‌شناسی	روش‌شناسی	روش‌های پژوهشی
۱. اصالت تحصیلی ۱.۱. اثبات‌گرایی	واقعیت یک پدیده، مادی و مستقل است و بایستی کشف شود.	دانش می‌تواند عینی باشد و هرگز با ارزش‌ها و سایر عواملی که منجر به نوعی ارببی می‌گردد، آلوده نمی‌شود.	متخصصان گزاره‌های تحقیق را صورت‌بندی کرده و تحت یک شرایط کنترل شده و به طور دقیق آن‌ها را بررسی می‌کنند تا به دانش دست یابند.	تحقیقات آزمایشی همراه با استفاده از ابزار اندازه‌گیری کمی کاملاً کنترل شده
۱. اصالت تحصیلی ۱.۲. پسا-اثبات‌گرایی	واقعیت یک پدیده مادی و مستقل از ماست. اما ما نمی‌توانیم به طور کامل به آن پی ببریم.	عینیت دانش یک هدف آرمانی است و چنانچه کنترل مناسب صورت نگیرد، ارزش‌ها و سایر عوامل موجب ایجاد ارببی می‌شوند.	دانش از گردآوری تدریجی یافته‌ها ، آزمون فرضیه‌ها و پی بردن به روابط آن‌ها و ساختن نظریه‌ها حاصل می‌شود.	انجام تحقیقات شبه آزمایشی ، طراحی تحقیقات دو گروهی پس - آزمون ، پیش - آزمون و تحقیقات غیر آزمایشی کنترل شده
۲. تفسیری	واقعیت یک پدیده مادی نیست و وابسته به تجربیات و تفسیر انسان از آن است. واقعیت مستقل از پژوهشگر نیست ، اما به طور اجتماعی ساخته می‌شود و می‌تواند معانی مختلفی داشته باشد.	دانش عینی نیست بلکه ذهنی است. دانش از تعامل بین پژوهشگر و موضوعات پژوهش حاصل می‌شود.	دانش از طریق ارائه تفسیرهای مختلف و متعدد از واقعیت و ایجاد یک الگوی مورد توافق حاصل می‌شود.	مطالعه موردی ، قوم‌نگاری ، گروه‌های کانونی ، پدیدارشناسی و تحقیقات تاریخی
۳. انتقادی	واقعیت یک پدیده مادی مستقل از ماست ، اما هرگز نمی‌توانیم به طور کامل به آن پی ببریم.	دانش عینی نیست ، بلکه ذهنی است. ارزش‌ها و قدرت یک نقش اساسی در ایجاد دانش ایفا می‌کند. دانش و مواردی از قبیل برابری ، عدالت و قدرت به طور قابل ملاحظه‌ای با هم ترکیب شده‌اند .	تحقیق در پی شناسایی اثرات قدرت و نابرابری به جستجو می‌پردازد و افراد را در قبال شرایط محیطی و اجتماعی توانمند می‌سازد.	تحقیقات مشارکتی و اقدام پژوهی ، قوم‌نگاری انتقادی
۴. پسا ساختگرایی	واقعیت یک پدیده اجتماعی چند بعدی است که در لایه‌های زبان و گفتمان نهفته است.	وقایع بر حسب فرایند اعمال قدرت و روابط اعمال سلطه و افشاء سازی آنها شناخته می‌شوند.	تحقیق در پی آن است که چگونگی شکل‌گیری منافع غایی که از نابرابریهای اجتماعی حاصل می‌شود آشکار گردد.	تحلیل گفتمان